

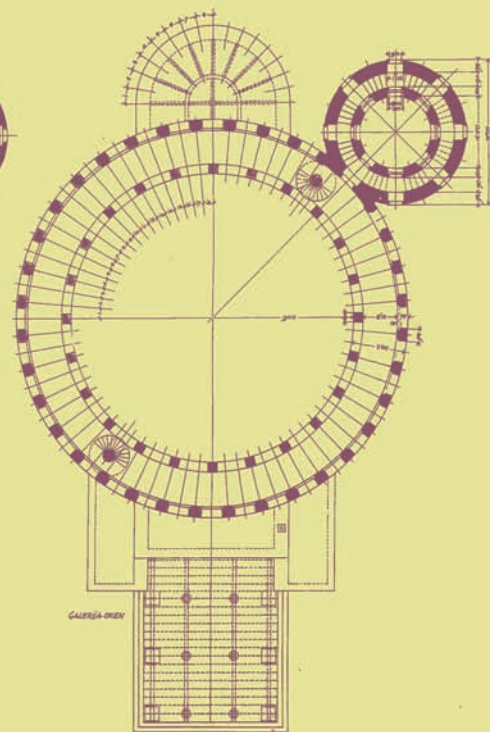
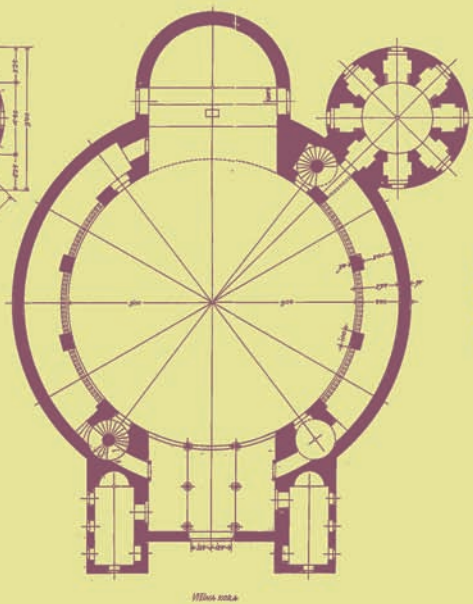
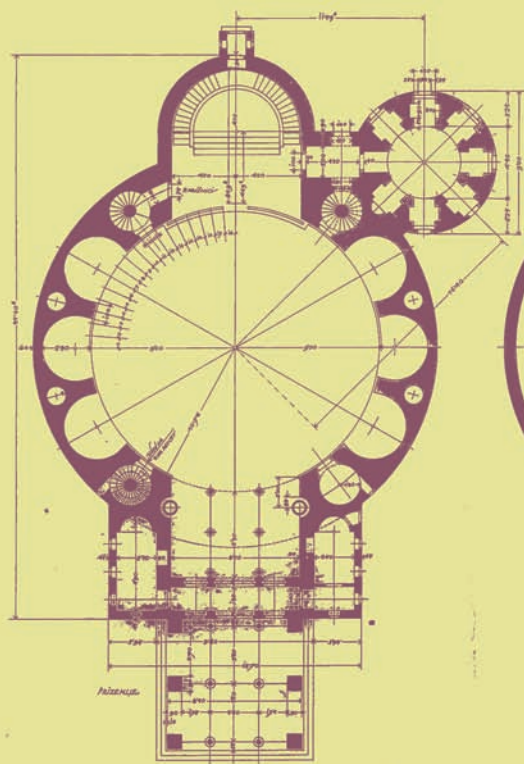

Завод за заштиту споменика културе града Београда / Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

Црква Светог Антуна Падованског

St. Anthony of Padua Church

SV ANTON BEOGRAD 1:100

Основе приземља, нивоа друге и треће галерије
Ground floor and galleries plan

Црква Светог Антуна Падованског Брегалничка 14

На једном од ободних врачарских брежуљака према Звездари, у близини Црвеног крста, између улица Брегалничке и Поп Стојанове, уздиже се црква необична у Београду. При католичкој црквеној општини – жупи основан је 1925. године самостан фрањевачког реда босанске провинције. Црква је посвећена Светом Антуну Падованском, а изграђена је

између 1929. и 1932. године у спомен 700 година од од упокојења. Следбеник Светог Фрање Асишког и велики проповедник, један од најпоштованијих западнохришћанских светитеља, пореклом из Лисабона, где је живео крајем 12. и у првој половини 13. века, почива у италијанском граду Падови. Пројекат ове београдске цркве израдио је

истакнути словеначки и средњоевропски архитект краја 19. и прве половине 20. века Јосип Плечник (1872–1957), ученик чувеног бечког архитекте Ота Вагнера, касније професор архитектуре на Универзитету у Прагу. Идеја о ангажовању архитекте Плечника потекла је од фра Јосипа Маркушића, а након пројектантског рада за фрањевце у Словенији. Цео концепт грађевине препуштен је самом архитекти.

Ова монументална кружна грађевина (ротонда), импресивна по димензијама и форми, централним планом основе и бојом, односно материјализацијом – облогом од опеке – представља повратак на античке узор, почетке хришћанства, на обрасце ранохришћанске и рановизантијске сакралне архитектуре, посебно на примере у Риму, Цариграду, Солуну и Равени (Пантеон у Риму, ранохришћанске крстионице или баптистеријуми, Црква Сан Витале у Равени, Црква Сергија и Вакха у Цариграду, Црква Светог Георгија у Солуну), као и на касније средњовековне, ренесансне и барокне цркве централног типа.

Грађевина основног облика ротонде, са апсидом на истоку, тремом на западу и цилиндричним звоником са југоисточне стране, није изведена према почетном, већ према другом, нешто измењеном пројекту архитекте Плечника. У облик основе – уз велику кружну форму прислоњен је мањи круг – унето је и симболично ишчитавање и повезивање са иконографским представљањем патрона храма који држи малог Христа. Трем са дрвеном надстрешницом носе по три пара витких стубова, као и стубаца квадратног пресека. Стубови се настављају и у предворју (нартексу), фланкираном мањим правоугаоним капелама. Главни простор је кружни и цилиндричан, пречника 25 и висине 17,5 метара, са бочним конхама односно потковичастим капелама у дебљини зидова ротонде, које су намењене посебним мањим олтарима и исповедаоници. Распоређене су по три конхе са северне и јужне стране, док је насупрот улаза, у апсиди, главни олтар

*Изглед комплекса самостана
Aerial view of the convent complex*

тј. дубоки презвитеријум, под којим је крипта. Облик ротонде је наглашен и посебно постављеним подним плочама од мермера различите боје. Због велике висине цркве формиране су три галерије. Над улазом је прва мања галерија са оргуљама, друга потковичаста простира се до олтара, док је горња галерија опходна (деамбулаторијум), протеже се целим обимом ротонде и омогућава највећи продор природног светла. Равна таваница обложена је дрвеним гредама, с обзиром на то да се од првобитне идеје куполе одустало, ради усаглашавања са концептом једноставности

*Иван Мештровић, Свети Антун са малим Христом - детаљ
Ivan Meštrović, St. Anthony with the Christ child - detail*

и приближавања архитектури карактеристичној за овај католички ред. Изнад улаза је већи окулус у нивоу прве галерије. Ниша у нивоу друге галерије предвиђена је за још нереализовану скулптуру Светог Антуна. Посебна пажња посвећена је изради детаља на капителима трема и улазног вестибила, као и на ковинама прозора, које карактерише разноврсност оригиналних мотива, инспирисаних духом раног хришћанства.

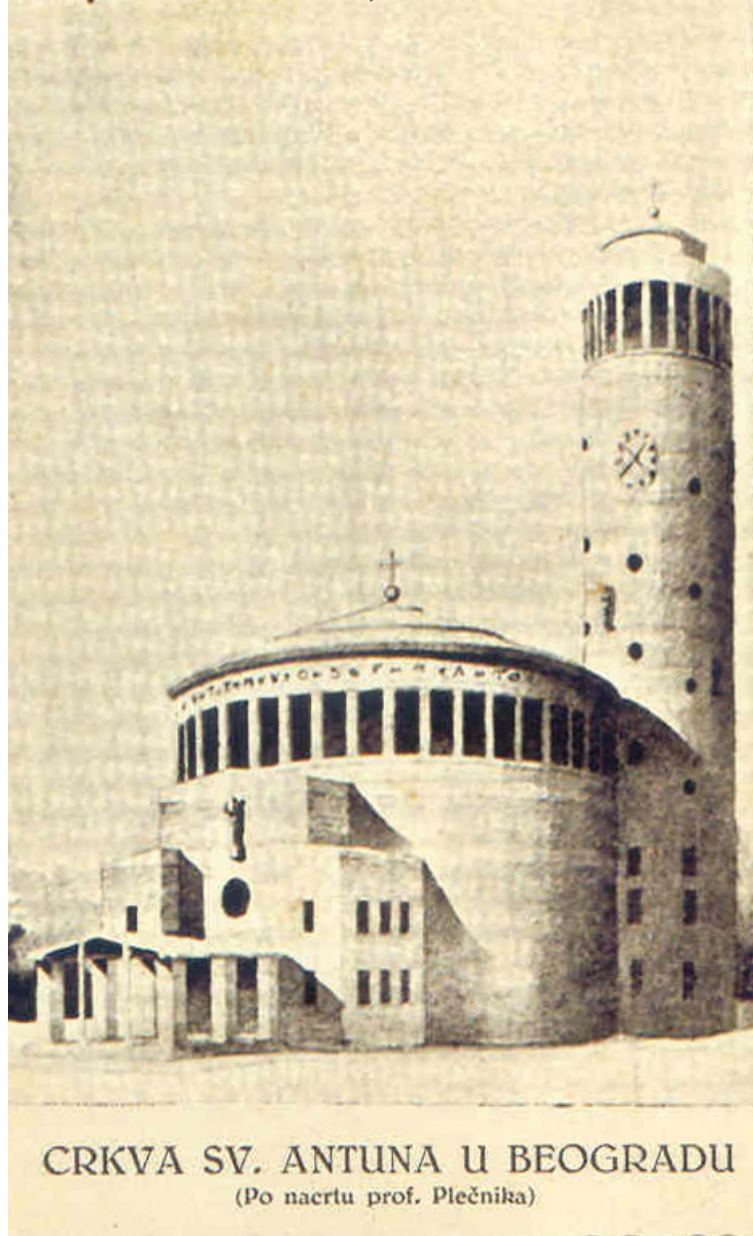
Унутрашњост цркве је до Другог светског рата била делимично опремљена олтарима и црквеним мобилијаром,

постепено је довршавана и касније, а монументални торањ звоника висине 52 м и пречника 9 м изграђен је 1962. године према нешто измењеним пројектима архитекте Плечника, а по упутствима његовог ученика Јанеза Валентинчича. Поред звоника, он је израдио и нацрте за улазни трем, камени под у презбитериону, клупе, оргуље и лустере. На изради ентеријера учествовали су словеначки уметници: каменоресци, ливци и столари, од којих се посебно издваја скулптор Божо Пенгов.

Главни олтар Светог Антуна је у апсиди, са бронзаном скулптуром патрона храма који држи малог Исуса Христа, рад Ивана Мештровића, постављен 1935. године. Олтар Срца Исусовог и Госпин олтар (Маријине Благовести) постављени су у северној и јужној конхи гледано од главног олтара, а надаље и олтари Светог Јосипа и Светог Фрање Асишког, као и недовршен олтар Христовог страдања. У дворишту ка Брегалничкој улици налази се двоспратни објекат с необарокним забатом, у којем је мала скулптура Светог Антуна са малим Христом, који има намену жупног двора и самостана, где борави управитељ самостана гвардијан.

Црква Светог Антуна Падованског једино је, јединствено и оригинално ауторско остварење словеначког архитекте Плечника у Београду, припада групи његових најзначајнијих сакралних дела, а издваја се и у целокупном опусу (Црква Светог Духа у Бечу, Вазнесења Господњег у Богојини у Словенији, Светог Фрање у Љубљани и Пресветог Срца Исусовог у Прагу). Ретка је по типу централне грађевине међу осталим црквама овог католичког реда, претежно базиликалних простора. Уклапа се по својој модерности у београдску архитектуру између два светска рата. Армиранобетонски зидови изнутра и споља обложени су црвеном циглом, осим бетонских венаца и шамбрана, у духу и чак испред архитектуре свог времена, јер антиципирају употребу материјала у савременој архитектури периода седме и осме деценије 20. века. По идеји, пре свега је представљен повратак праузорима и извору хришћанства, јер

Разгледница, 4. деценија 20. века (колекција Виџић)
Postcard, 4th decade of the 20th century (Vicić collection)

је преплитањем утицаја ране западнохришћанске и византијске архитектуре примењен универзални хришћански концепт, монументалношћу исказана глорификација хришћанства, а естетским ефектом модерности и идеал једноставности фрањевачког реда. По јединствености и оригиналности дизајна, ова црква превазилази оквире средњоевропске сакралне архитектуре. У храму се поред служби одржавају и концерти духовне музике.

Црква Светог Антуна, као дело истакнутог архитекте који је у Београду оставио јединствено дело посебних и ретких архитектонских вредности, утврђена је за споменик културе 2010. године (Одлука, Службени гласник РС, бр. 29/10).

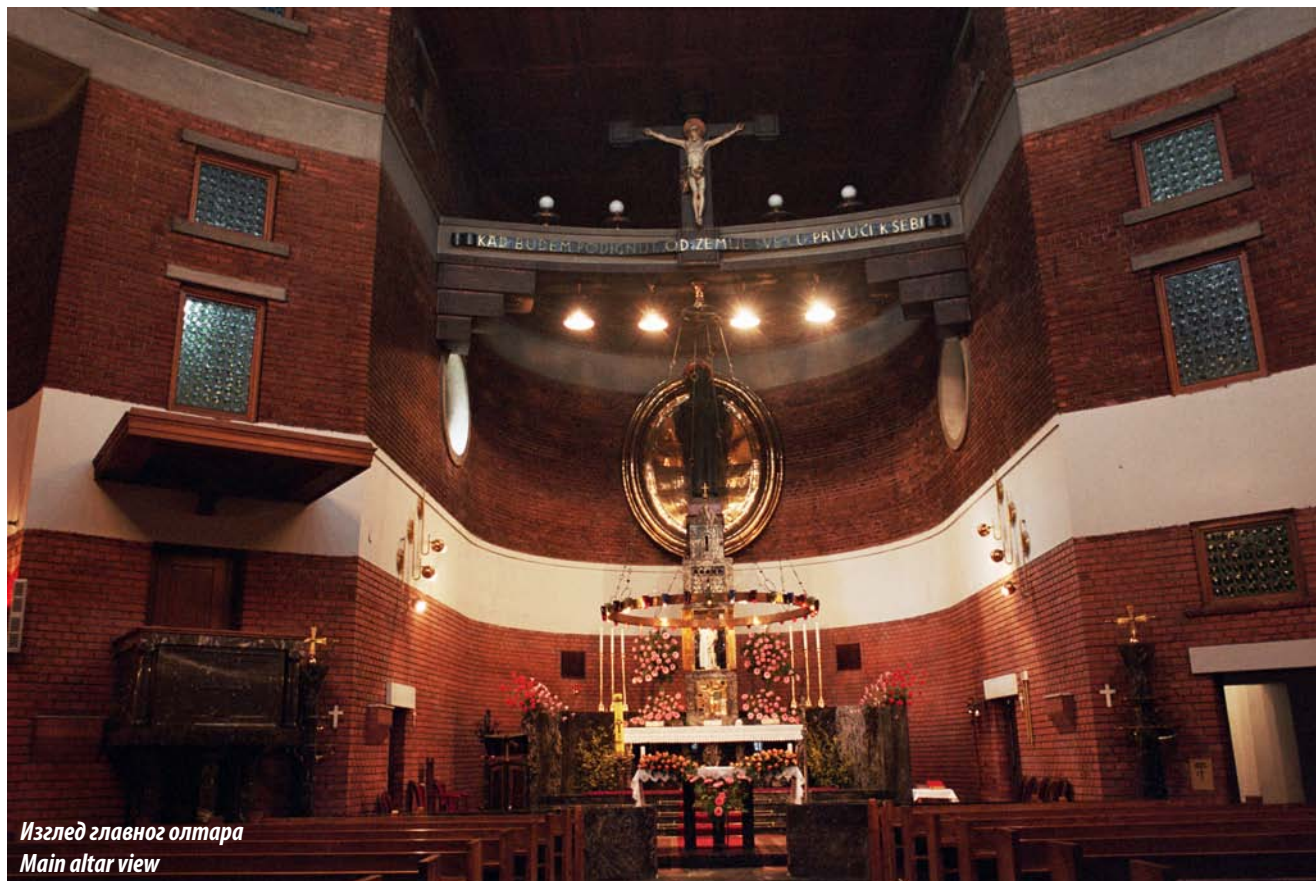
Литература:

1. А. Дероко, Први монументални храм Београда, Српски књижевни гласник, 36, 1932.
2. Док се храм Св. Сави подиже деценијама београдски фрањевци ће ускоро завршити цркву Св. Антуна, Време, 2. 2. 1932.
3. М. Мушич, Plečnik in Beograd, ЗЛУМС, 9, 1973.
4. М. Мушич, Јоже Плечник, Партизанска књига, Љубљана, 1986.
5. П. Кречич, Plečnik: The Complete Works, AD, London, 1993.
6. D. Prelovšek, Jože Plečnik 1872–1957, Architectura Perennis, Yale Un. Press, New Haven, 1997.
7. D. Prelovšek, Plečnikova sakralna umetnost, Ognjište, Koper, 1999.
8. З. Маневић, Плечник и Београд, Свеске ДИУС, 14, Београд, 1983.
9. Т. Дамљановић, Два храма за две конфесије: трагање за модерно-византијским, Наслеђе, VI, Београд, 2005, 77–84.
10. П. Кречич, Црква Св. Антуна Падованског у Београду – оцена заштите споменика и смернице обнове, Наслеђе, VI, Београд, 2005.
11. Архитектонско наслеђе: Модерна, а византијска, Политика, 22. 6. 2005.
12. К. Глишић, Римокатоличке цркве на територији Београда, магистарски рад, Филозофски факултет Универзитета у Београду, 2007.

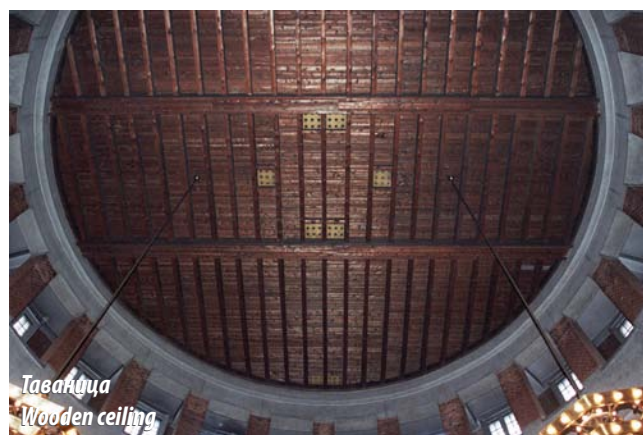
St. Anthony of Padua Church

14, Bregalnička Street

On one of the peripheral hills of Vracar towards Zvezdara, close to Crveni krst, between Bregalnička and Pop Stojanova Streets, stands a church, unusual in Belgrade. The convent of the Franciscan order of the Bosnian province was established in 1925 in the municipality – parish of the Catholic Church. The church was dedicated to St. Anthony of Padua, built between 1929 and 1932, to

commemorate 700 years from his death. The follower of St. Francis of Assisi and a great preacher, one of the most venerated saints of the Western Christianity, originally from Lisbon, where he lived in the late 12th and in the first half of the 13th century, lies in the Italian city of Padua. The design of the Belgrade church was made by a prominent Slovenian and Central European architect of

the late 19th and the first half of the 20th century, Josip Plečnik (1872-1957), disciple of the famous Viennese architect Otto Wagner and professor of architecture at the University of Prague. The idea of hiring architect Plečnik came from Fra Josip Markusic, after the design work for the Franciscans in Slovenia. The whole concept of architecture was granted to the architect himself.

This monumental red circular building (rotunda), impressive in size and shape, with its central plan of the ground and with its color, i.e. with materialization - brick cladding – represents a return to the models of Antiquity, to the origins of Christianity, to the patterns of early Christian and early Byzantine religious architecture, especially to the examples of Rome, Constantinople, Thessaloniki and Ravenna (Pantheon in Rome, early Christian baptisteries, San Vitale Church in Ravenna, Church of Sergius and Bacchus in Constantinople, Church of St. George in Thessaloniki), as well as to later Medieval, Renaissance and Baroque churches of central type.

The building with the basic form of rotunda, with an apse in the east, porch in the west and cylindrical bell tower in the southeast side, was made not according to the initial, but according to the second, slightly altered design of architect Plečnik. In the shape of the ground - a small circle is attached to a large circular shape

– was also entered the symbolic reading and linking to the iconographic representation of the patron of the temple holding the infant Christ. Three pairs of slender columns and pillars of square cross-section are holding the porch with wooden eaves. The columns continue to the portico (narthex), flanked by smaller rectangular chapels. The main room is circular and cylindrical, 25 m in diameter and 17.5 m in height, with side conches or horseshoe arched chapels in the thickness of the walls of rotunda, which are intended for special small altars and the confessional. Three conches are grouped from the north and the south side, while opposite the entrance, in the apse, there is the main altar i.e. deep presbytery, under which there is a crypt. The form of the rotunda is particularly emphasized with specially set floor slabs of marble in different colors. Three galleries were formed due to the large height of the church. Above the entrance there is the first small gallery with the organ, the other one in the form of the horseshoe extends to the altar, while the upper gallery is passable (deambulatory), extends over the area of the entire rotunda and provides the greatest penetration of natural light. Flat ceiling is lined with wooden beams, since the original idea of the dome was abandoned, in order to comply with the concept of simplicity and access to the architecture characteristic of this Catholic order. Above

the entrance there is a large oculus on the level of the first gallery. The niche on the level of the other gallery is provided for unrealized sculpture of Saint Anthony. Special attention was paid to details on the capitals of the porch and the entrance vestibule as well as on the metal grid of the windows, characterized by variety of original motives, inspired by the spirit of early Christianity.

Until the Second World War the interior of the church was partially equipped with altars and church furnishings, gradually it was completed even later, while the monumental bell tower with 52 m in height and 9 m in diameter was built in 1962 according to slightly modified designs of architect Plečnik, and according to the instructions of his student Janez Valentinčič. Besides the bell tower, he made the plans for entrance porch, stone floor in the presbytery, pews, organs and chandeliers. In the construction of the interior participated Slovenian artists: stonecutters, moulders and carpenters, of which the most distinguished is sculptor Božo Pengov.

The main altar of St. Anthony is in the apse, with the bronze sculpture of the patron of the church holding the infant Jesus Christ, the work of Ivan Mestrovic, set in 1935. Altar of the Heart of Jesus and Our Lady's Altar (the Annunciation of the Blessed Virgin Mary) are set in the northern and southern conch, seen from the main altar, and furthermore, the altars of St. Joseph and Saint

Francis of Assisi, as well as an unfinished altar of Christ's Passion. In the courtyard toward Bregalnička Street, there is a two-floor building with a Neo-Baroque gable, in which there is a small sculpture of St. Anthony with the infant Christ, which has the purpose of the parish court and convent in which resides the superior of the monastery, abbot.

Saint Anthony of Padua Church is the only, unique and original author's achievement of Slovenian architect Plečnik in Belgrade, belonging to the group of his most prominent sacral works, distinguished in the whole opus (the Church of the Holy Spirit in Vienna, the Ascension of the Lord in Bogojina in Slovenia, St. Francis in Ljubljana, and Sacred Heart of Jesus in Prague). It is rare by the type of the central architecture among the other churches of this Catholic order, predominantly of the basilical space. With its modernity, it corresponds to Belgrade's architecture between the two world wars. Reinforced concrete walls inside and outside are covered with red brick, except concrete cornices and window surrounds, in the spirit and before the architecture of its time, because they anticipate the use of materials of the seventh and eighth decade of the 20th century in contemporary architecture. According to the idea the return to archetypes and to the origin of Christianity was presented, because the universal Christian con-

cept was implemented with the interplay of influences of early Western Christian and Byzantine architecture, glorification of Christianity was expressed with the monumentality and with the aesthetic effect of modernity even the ideal of simplicity of the Franciscan order. By the uniqueness and originality of its design, this church is beyond the scope of Central European religious architecture. Besides the religious services, in the church are held apart even concerts of sacred music.

St. Anthony Church, as the work of the prominent architect, who gave to Belgrade the unique work of rare and special architectural value, was declared a cultural monument in 2010. (Decision, "Official Gazette RS" No. 29/10).

Bibliography:

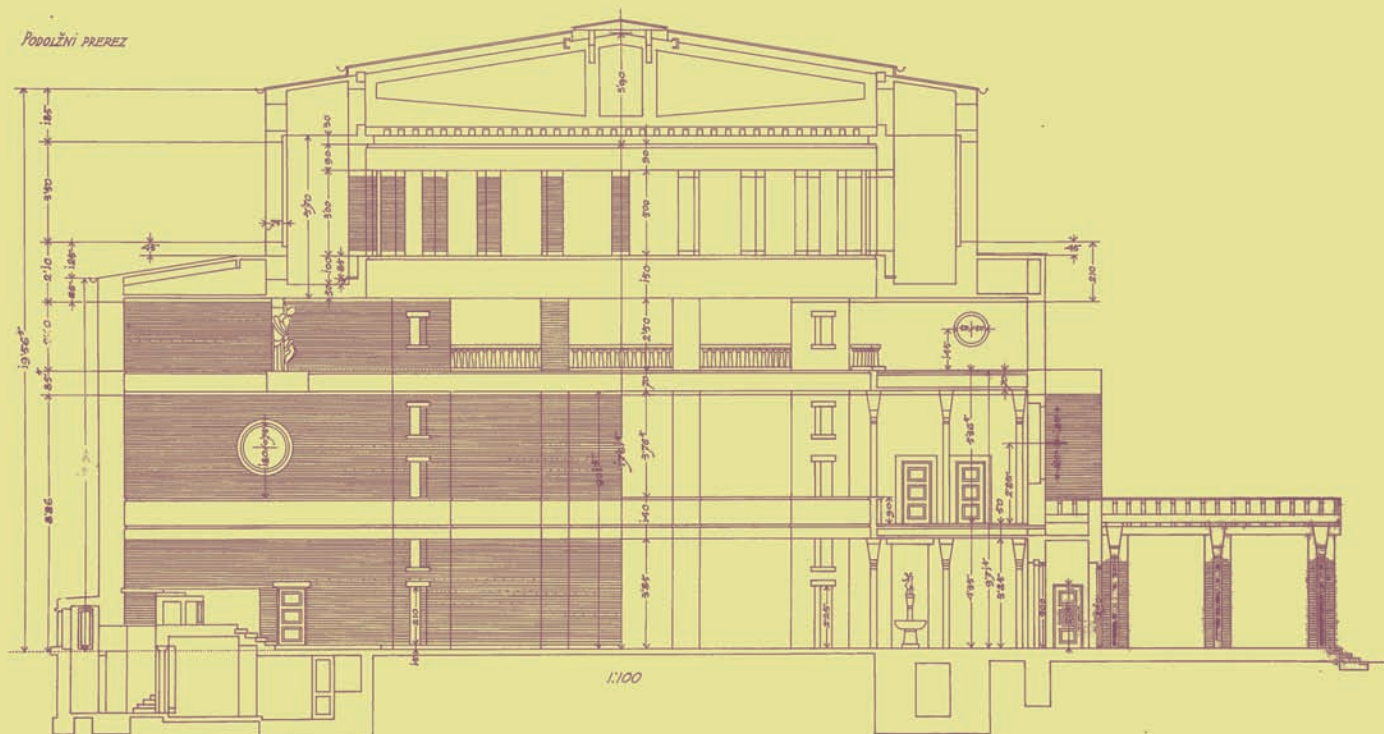
1. A. Deroko, *First Monumental Temple of Belgrade*, Serbian Literary Gazette 36, 1932.
2. Anonym, *While the Temple of St. Sava has been built for decades, the Belgrade Franciscans will soon finish the St. Anthony Church*, Time, 2 February 1932.
3. M. Mušič, *Plečnik in Belgrade*, ZLUMS 9, 1973.
4. M. Mušič, *Jože Plečnik*, Partisans Book, Ljubljana 1986.
5. P. Krečič, *Plečnik: The Complete Works*, AD, London 1993
6. D. Prelovšek, *Jože Plečnik 1872-1957*, Architectura Perennis, Yale Un. Press, New Haven 1997
7. D. Prelovšek, *Plečnik Sacred Art*, Ognjište, Koper 1999.
8. Z. Manević, *Plečnik and Belgrade*, Volumes DIUS, 14, Belgrade 1983.
9. T. Damljanić, *Two Temples for Two Denominations: Search for Modern-Byzantine*, Heritage VI, Belgrade 2005, 77-84
10. Krečič P., *St. Anthony of Padua Church in Belgrade – evaluation from the protection of monuments and restoration guidelines*, Heritage VI, Belgrade 2005.
11. Anonym, *Architectural Heritage: Modern and Byzantine*, Politika, 22 June 2005.
12. K. Glisic, *Roman Catholic Churches in Belgrade*, MA thesis, 2007.

Детаљ стуба у нартексу
Nartex column detail

SV ANTVN BEOGRAD

PODOLŽNI PREREZ

Црква Светог Антуна-пресек
St. Anthony of Padua-cross section

ЦРКВА СВЕТОГ АНТУНА ПАДОВАНСКОГ

Издавач: Завод за заштиту споменика културе града Београда

За издавача: мр Милица Грозданић, директор

Текст: Хајна Туцић

Лектура: Татјана Тодоровић

Превод: Јелена Топаловић – Китановић

Графички дизајн: Лука Прокић

Фотографија: Снежана Неговановић,

Фотодокументација Завода за заштиту споменика културе града Београда

Тираж: 1000 примерака

Штампа: ЈП „Службени гласник“, Београд

Београд, 2011

Завод за заштиту споменика културе града Београда

Издање је омогућио Град Београд,

Градска управа, Секретаријат за културу

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade